

Phân tích bài thơ Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu

Những bài văn hay phân tích tác phẩm Chạy giặc của tác giả Nguyễn Đình Chiểu - Tuyển chọn văn mẫu hay lớp 11

Đề bài: Phân tích bài thơ "Chạy giặc" của Nguyễn Đình Chiểu.

» Tham khảo thêm: [Dàn ý phân tích bài thơ Chạy giặc](#)

Những bài văn hay phân tích Chạy giặc (Nguyễn Đình Chiểu)

Bài số 1:

Có những tác phẩm văn chương bất tử, khi nó trở thành chứng nhân lịch sử, gắn liền với nỗi vui, buồn của một dân tộc. "Chạy giặc" là một bài thơ như thế.

Năm 1859, thực dân Pháp tấn công thành Gia Định. Trước họa xâm lăng, Nguyễn Đình Chiểu đã viết bài thơ "Chạy giặc". Bài thơ viết theo thể thất ngôn bát cú Đường luật, phản ánh nỗi đau thương của dân tộc, căm thù lên án tội ác quân Pháp xâm lược và thể hiện lòng thương xót nhân dân:

"Tan chợ vừa nghe tiếng súng Tây,

Nỡ để dân đen mắc nạn này?".

Hai câu đề nói lên một cục diện bi thảm của đất nước ta hồi bấy giờ. Giặc Pháp nổ súng đánh chiếm thành Gia Định. Trận đánh diễn ra như "một bàn cờ thế" phút chốc thay đổi bất ngờ: "phút sa tay". Thành Gia Định thất thủ, Đồng Nai, Bến Nghé rơi vào tay giặc. Văn thơ cất lên như một lời than:

"Tan chợ vừa nghe tiếng súng Tây,

Một bàn cờ thế phút sa tay".

Các từ ngữ: "vừa nghe tiếng súng Tây", "phút sa tay" làm nổi bật thời gian, sự việc diễn ra bất ngờ, nhanh chóng và nói lên nỗi kinh hoàng của nhà thơ, của nhân dân khi thành Gia Định bị giặc Tây nổ súng đánh chiếm. "Một bàn cờ thế" là một ẩn dụ, cách nói ước lệ, hàm xúc về một cục diện chiến trường, một tình thế chiến tranh hồi ấy (1859)

Hai câu thực 3,4 tả cảnh chạy loạn, chạy giặc trong nỗi kinh hoàng của nhân dân. Các từ ngữ: "bỏ nhà", "lơ xơ chạy", "mất ổ", "dáo dác bay" đặc tả sự tan nát, hoảng sợ, hãi

Phân tích bài thơ Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu

hùng. Nhà thơ lấy thế giới con người là "lũ trẻ", lấy thế giới thiên nhiên là "đàn chim", hai hình ảnh ấy điển hình cho nỗi đau thương của nhân dân trước thảm họa đất nước quê hương bị xâm lược:

"Bỏ nhà lũ trẻ lơ xơ chạy,

Mất ổ đàn chim dáo dác bay".

Phép đảo ngữ đặt vị ngữ trước chủ ngữ để nhấn ý các chữ "bỏ nhà" và "mất ổ" tạo nên nỗi ám ảnh bi thương về cảnh chạy giặc của dân lành.

Hai câu luận 5,6 đối nhau làm hiện lên hai cảnh tang thương điêu tàn nơi Bến Nghé và Đồng Nai. Gần 200 năm về trước, Bến Nghé đã là cảnh đô hội, sầm uất, trên bến dưới thuyền buôn bán tấp nập, Đồng Nai là vựa lúa miền Nam. Thế mà chỉ trong chốc lát đã bị giặc Pháp bắn giết, đốt phá, cướp bóc rất dã man. Tài sản của nhân dân ta bị chúng cướp phá sạch sành sanh "tan bọt nước". Nhà cửa, phố phường, làng xóm của đồng bào ta bị quân xâm lược đốt phá tan hoang. Lửa khói ngút trời, bao phủ một vùng rộng lớn "nhuộm màu mây". Nhà thơ tả ít mà gợi nhiều. Chỉ bằng hai hình ảnh rất chọn lọc, đối nhau: "của tiền tan bọt nước", "tranh ngói nhuộm màu mây" đã đủ mô tả cảnh giặc giã tan hoang, khiến lòng người hết sức căm giận, lên án tội ác tày trời của quân xâm lược. Nỗi đau đớn và căm thù chứa đầy vần thơ:

"Bến Nghé của tiền tan bọt nước,

Đồng Nai tranh ngói nhuộm màu mây".

Tội ác quân giặc không thể nào kể xiết! Nhà thơ tưởng như cất lời than uất hận trước tội ác tày liếp của giặc Pháp:

"Binh tướng nó hãy đóng sông Bến Nghé,

Ai làm nên bốn phía mây đen;

Ông cha ta còn ở đất Đồng Nai,

Ai cứu đặng một phường con đỏ."

(Văn tế nghĩa sĩ cần Giuộc)

Sau khi hạ thành Gia Định, giặc Pháp đánh chiếm ba tỉnh miền Đông Nam Kỳ. Cả một vùng rộng lớn của đất nước ta chìm trong máu lửa. Phan Văn Trị, người bạn thân của Nguyễn Đình Chiểu, khi nghe tiếng kèn giặc đã căm giận viết:

"Tò te kèn thổi tiếng nằm ba,

Phân tích bài thơ Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu

Nghe lọt vào tai dạ xót xa.

Uốn khúc sông Rông mù mịt khói,

Văng hoe thành Phụng ử sầu hoa..."

(Cảm tác)

Hai câu kết, cảm xúc nghẹn lại bỗng trào lên, biểu lộ một tâm trạng đau đớn, lo âu. Lo âu cho tính mạng và tài sản của nhân dân ta đang bị giặc Pháp bắn giết, cướp phá dã man. Lo âu cho vận mệnh đen tối của đất nước. Câu hỏi tu từ thể hiện tình thương xót nhân dân đau khổ trước họa xâm lăng:

Hỏi trang đẹp loạn rày đâu vắng,

Nỡ để dân đen mắc nạn này ?

"Chạy giặc" là bài ca yêu nước thể hiện sâu sắc lòng căm thù giặc Pháp và nói lên tình thương xót nhân dân trước họa xâm lăng. Những cảnh mà nhà thơ nghe thấy (tiếng súng Tây), nhìn thấy, cảm thấy (*lũ trẻ lơ xơ chạy, đàn chim dáo dác bay, của tiền tan bọt nước, tranh ngói nhuộm màu mây*) là những chi tiết nghệ thuật rất hiện thực mang giá trị lịch sử sâu sắc. Bài thơ "**Chạy giặc**" là một chứng tích về tội ác giặc Pháp trong những ngày tháng đầu chúng xâm lược đất nước ta.

Ngôn ngữ hàm súc, nghiêm trang, chứa chan tình cảm, bài thơ thể hiện tâm hồn trung nghĩa của Nguyễn Đình Chiểu. Qua đó cho thấy tính mẫn cảm chính trị của nhà thơ yêu nước "*đâm mây thẳng gian bút chẳng tà*". Với ông, "thơ là súng là gươm". ("**Độc thơ Đồ Chiểu**" - Lê Anh Xuân)

Bài số 2:

Đừng nói tới cảnh dân chạy giặc vội mà trước hết hãy chú ý đến tiếng súng Tây rộ lên vào thời điểm tan chợ. Nghĩa là trước lúc súng nổ, chợ búa vẫn họp bình thường. Cuộc sống hoàn toàn thanh bình yên ổn. Lúc tan chợ là bắt đầu sự sum họp của gia đình. Những đứa em ngóng anh chị, con cái đợi cha mẹ, cháu chắt đợi ông bà. Cảnh hạnh phúc đầm ấm đơn sơ sẽ diễn ra ở mọi nhà với những món quà giản dị của chợ vùng quê: củ khoai, tấm bánh đúc ngô, dăm ba giống mía, mấy nắm bỏng rang trộn mật... cả nhà sẽ xúm quanh mâm cơm thanh đạm có bát canh chua, khúc cá kho; hay giản dị hơn chỉ có *râu tôm nấu với ruột bầu*... Tiếng súng Tây nổ đúng vào lúc đó, bất ngờ, đột ngột, dữ dội vô cùng.

Súng Tây thời ấy nổ ghê gớm lắm, *súng giặc đất rền*. Nghe tiếng súng thì bọn giặc đã ở ngay bên cạnh. *Vừa nghe thế mà cả bàn cờ thế đã hỏng phút sa tay*. Thất bại ập đến nhanh chóng. Thời gian ngắn ngủi càng tăng thêm tính chất đột ngột, bất ngờ, căng thẳng

Phân tích bài thơ Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu

của tình thế. Và vì thế, thay cho cảnh sum họp đầm ấm là cảnh tượng hỗn loạn, lộn xộn sẽ ghé tan đàn:

Bỏ nhà lũ trẻ lơ xơ chạy,

Mất tổ đàn chim dáo dác bay

Hai câu đề nói lên thời cuộc và thế nước. Giặc Pháp tấn công thành Gia Định vào lúc tan chợ:

Tan chợ vừa nghe tiếng súng Tây,

Một bàn cờ thế phút sa tay.

Cảnh họp chợ, cảnh tan chợ là nhịp sống yên bình của nhân dân ta. Tiếng súng Tây bất ngờ nổ rền trời đã làm cho nhịp sống ấy bị đảo lộn. Cảnh chiến tranh đã bắt đầu. *Một bàn cờ thế* là hình ảnh ẩn dụ nói về thời cuộc, về cuộc chiến giằng co, ác liệt. Ba tiếng *phút sa tay* trong câu thơ "*Một bàn cờ thế phút sa tay*" nói lên sự thất thủ nhanh chóng của quân triều đình tại thành Gia Định. Hai câu thơ đầu như một thông báo về sự kiện lịch sử bi thảm diễn ra vào năm 1859. Đằng sau câu thơ là nỗi lo lắng và kinh hoàng của nhà thơ trước thảm họa quê hương đất nước thân yêu của mình bị giặc Pháp chiếm đóng và giày xéo.

Hai câu trong phần thực đối nhau, phép đảo ngữ vận dụng sắc sảo: Vị ngữ *bỏ nhà* và *mất tổ* được đặt lên đầu câu thơ nhằm nhấn mạnh nỗi đau thương tang tóc của nhân dân ta khi giặc Pháp tràn tới:

Bỏ nhà lũ trẻ lơ xơ chạy,

Mất tổ đàn chim dáo dác bay.

Nếu viết *Lũ trẻ bỏ nhà lơ xơ chạy* và *Đàn chim mất tổ dáo dác bay* thì ý vị câu thơ và giá trị biểu cảm sẽ không còn nữa! Cặp từ *lơ xơ* và *dáo dác* gợi tả sự hoảng loạn và kinh hoàng đến cực độ. Cảnh trẻ con lạc đàn, chim vỡ tổ là hai thi liệu chọn lọc điển hình theo cách nói của dân gian tả cảnh chạy giặc vô cùng thảm thương.

Hai câu luận, ý thơ được phát triển và mở rộng. Tác giả lên án tội ác của giặc Pháp càn quét, đốt nhà, giết người, cướp của, tàn phá quê hương. Phép đối và đảo ngữ được vận dụng sáng tạo. Nhà thơ không viết: *Cửa tiền Bến Nghé tan bọt nước* và *Tranh ngói Đồng Nai nhuộm màu mây*, mà đã viết:

Bến Nghé cửa tiền tan bọt nước,

Đồng Nai tranh ngói nhuộm màu mây.

Phân tích bài thơ Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu

Câu thơ đã vẽ lên một vùng địa lí bao la và trù phú (Bến Nghé, Đồng Nai) phút chốc biến thành đồng tro tàn. Bến Nghé, Đồng Nai trong thế kỉ XIX vốn đã là vựa lúa và nơi buôn bán sầm uất trên bến dưới thuyền, thế mà chỉ trong khoảnh khắc đã bị giặc Pháp tàn phá tan hoang. Tiền của, tài sản của nhân dân ta bị giặc cướp phá sạch tan bọt nước. Nhà cửa xóm làng quê hương nhà thơ bị đốt cháy, lửa khói nghi ngút nhuộm màu mây. Hai hình ảnh so sánh tan bọt nước và nhuộm màu mây là cách nói cụ thể của dân gian đặc tả cảnh điêu tàn do giặc Pháp gây ra.

Có thể nói hai cặp câu trong phần thực và phần luận là tiếng nói căm thù của nhà thơ lên án tội ác của giặc Pháp xâm lược. Người đọc cảm nhận một cách sâu sắc bài thơ **Chạy giặc** đã làm sống dậy và hướng tới chúng ta như một bài ca yêu nước. Các nhà thơ Việt Nam sau này đã học tập và kế thừa Nguyễn Đình Chiểu để viết nên những vần thơ căm giận quân xâm lược:

Bổng cuối mùa chiêm quân giặc tới,

Ngõ chùa cháy đỏ những thân cau.

(**Núi đôi** – Vũ Cao)

Giặc về giặc chiếm đau xương máu,

Đau cả lòng sông, đau cỏ cây.

(**Quê mẹ** - Tố Hữu)

Trong hơn một thế kỉ qua, có biết bao xương máu của nhân dân đã đổ xuống vì bom đạn lũ xâm lược. Cho nên tiếng nói căm thù là cảm xúc chủ đạo của các bài thơ yêu nước. Trở lại hai câu kết trong bài **Chạy giặc**, ta xúc động trước câu hỏi của nhà thơ:

Hỏi trang dẹp loạn rày đâu vắng,

Nỡ để dân đen mắc nạn này?

Trang dẹp loạn cũng là trang anh hùng hào kiệt. *Rày đâu vắng*: hôm nay, bữa nay đi đâu mà không thấy xuất hiện? Nhà thơ vừa trách móc quan quân triều đình hèn yếu, thất trận để giặc chiếm đóng quê hương, vừa mong đợi người anh hùng tài giỏi ra tay đánh giặc để cứu nước, cứu dân thoát khỏi cảnh lầm than. Câu kết chứa đựng biết bao tình yêu thương của Nguyễn Đình Chiểu đối với nhân dân đang quần quai trong bom đạn giặc! **Chạy giặc** là bài ca yêu nước mở đầu cho thơ văn yêu nước của dân tộc ta từ cuối thế kỉ XIX.

Bài thơ **Chạy giặc** được viết bằng một thứ ngôn ngữ bình dị, dân dã đậm đặc màu sắc Nam Bộ (*lũ trẻ, lơ xơ, ổ, dáo dác, tan bọt nước, nhuộm màu mây, rày, nỡ, dân đen*). Phép

Phân tích bài thơ Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu

đối, phép đảo ngữ, ẩn dụ so sánh là những biện pháp nghệ thuật được tác giả vận dụng sáng tạo để viết nên những vần thơ hàm súc, biểu cảm.

Chạy giặc là bài thơ mang giá trị lịch sử to lớn. Nó ghi lại sự kiện đau thương của đất nước ta cuối thế kỉ XIX. Nó là bài ca yêu nước căm thù giặc sống dậy và hướng tới chúng ta khát vọng độc lập, tự do.

** Xem lại bài hướng dẫn [soạn bài Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu](#) để tổng hợp đầy đủ các ý cần phân tích thỏa mãn yêu cầu đề bài.*

Truy cập kho tài liệu [Văn mẫu 11](#) để tham khảo thêm nhiều mẫu bài văn hay khác trong chương trình học Ngữ Văn lớp 11. Chúc các bạn học tập tốt !